

Krigen i Ukraina

Tormod Heier (red.)
Bergen: Fagbokforlaget 2023
383 sidor. ISBN 9788245045154

Anmeldt af **Maria Engqvist** (M.A.,
biträdande projektledare för Rysslands-
och Eurasienprojektet vid Totalförsvarets
forskningsinstitut, Stockholm, maria.
engqvist@foi.se)

Många är de böcker och rapporter som har publicerats sedan den 24 februari 2022, som på ett eller annat sätt syftar till att först förklara Rysslands anfallskrig i Ukraina, och sedermera ringa in vilka konsekvenser som det kan komma att bära med sig. Det är en ytterst rimlig ambition, i synnerhet för forskare och yrkesutövande i de länder som antingen gränsar till Ryssland (som Norge), eller råkar vara belägna i Rysslands närområde. Det är dock inte en enkel uppgift. I den omfattande volymen *Krigen i Ukraina* har inte mindre än nitton norska experter bidragit med analyser med utgångspunkt i sina respektive områden. Även för den mest insatta läsare hade det varit tacknämligt med en översikt över författarna och deras yrkesbakgrund, för transparensens skull. Boken består av fyra delar, där den första delen avhandlar »Krigens rammebetingelser», den andra »Rysslands krig», den tredje »Europa och transatlantisk samhold», samt slutligen »Forsvaret av Norge». Det är egentligen en lovvärd holistisk ansats, men djärvheten lyser tyvärr med sin frånvaro.

Det är helt begripligt att ett forskarsamfund med självaktning i vilket land som helst i grunden söker förstå och utvärdera bakgrunden och konsekvenserna av Rysslands krig mot Ukraina. Som mångårig NATO-medlem och grannland med Ryssland har den norska expertkåren särskilda bevekelsegrunder att göra detta. Boken är författad på norska och riktar sig till en norsk publik i första hand, möjligen

till en nordisk i andra. Dessa förutsättningar har format de respektive analysernas innehåll. Det är således inte någon ny forskning som presenteras, utan snarare en syntes och tolkning av redan kända händelser och förlopp ur en mängd olika perspektiv. I en del fall har dock tiden sprungit ifrån analyserna i denna volym, som först publicerades under den första halvan av 2023. Detta är en av de stora inneboende svårigheterna med att studera potentiella konsekvenser av ett ännu pågående krig, ty vi har ännu inte sett slutet på det.

Krigen i Ukraina är också ett tydligt symptom på den kollektiva professionella ångest som uppstod bland forskare och analytiker i västvärlden i samband med att kriget inleddes. Grundförutsättningarna för att överhuvudtaget studera Ryssland förändrades inte radikalt över en natt, men redan existerande tendenser och utvecklingsriktningar accentuerades mycket fort. Yrkesutövande forskare och analytiker har en professionell skyldighet att diskutera de förändrade förutsättningarna, vilka eventuella bekräftelsejämv som föreligger (även rörande Ukraina), hur urval påverkar analysen och så vidare. Det är därför förvånande att en djupare diskussion om dessa frågor på det hela taget saknas i boken. Det är också förvånande att se namn på ett par ryska forskare och analytiker i källförteckningarna, som nagelfarits i det västerländska forskarsamfundet för sina pro-ryska yttranden och ställningstaganden, utan någon som helst kommentar.

I många fall finner jag det också svårt att övertygas av resonemangen i de olika kapitlen. Julie Wilhelmsen konstaterar exempelvis i slutsatserna i kapitel 6: »Kreml har overspilt sin hånd i det innenrikspolitiske spillet med denne krigen. Ikke bare har Putin-ledelsen sannsynligvis mistet den appellen den har hatt hos store deler av den russiske befolkningen og mistet evnen til å speile deres identitet og interesser, den har også mislyktes i samspillet med de ulike gruppene i den øverste eliten.» Följande frågor infinner sig: Om det sociala kontrakt som Putin upprättat under mer än tjugo års tid vid makten är brutet, och det nuvarande systemet har förlorat sin dragningskraft bland större delar av den ryska befolkningen, vilka skulle indikatorerna för detta vara, och vilka grupper i det ryska samhället är det egentligen som avses? Varför reagerar inte eliten (som dessutom inte är en monolit, utan består av olika grupper med olika intressen att bevaka)? Detta är bara ett exempel på det fenomen som har blivit allt vanligare bland Rysslandsobservatörer: ett påstående fälls, men följs inte upp i ett underbyggt resonemang till sin logiska slutpunkt.

Historiska perspektiv är inte bara en metod som många av författarna i boken använder sig av som analytiskt verktyg. En av de huvudsakliga ideologiska konfliktlinjerna mellan Ukraina och Ryssland har just sitt ursprung i hur de två staterna förhåller sig till sitt ursprung. Det är en av de bärande punkterna i den här konflikten. Det handlar inte bara om fysiska gränser eller resurser. I det sjuttonde och sista kapitlet i boken resonerar Harald Høiback om vad »vi» i framtiden kan lära oss av historien om Rysslands krig mot Ukraina. Det är en svår fråga att besvara. Høiback förordar bland annat läsning av Clausewitz (ett mycket bra råd), och argumenterar för att Putin inte på förhand förstod vad för slags krig det var han gav sig in i. Detta kan

stämman ur en rent militär synvinkel (vilket snart blev uppenbart efter invasionens inledande skede). Det gör det däremot inte ur en ideologisk synvinkel. Att det rörde sig om ett civilisatoriskt, revanschistiskt krig, inte bara mot Ukraina utan även mot Väst som idé, är Rysslands och Putins USP (unique selling point). Och så länge Rysslands politiska ledning bibehåller den för att skapa en mening som befolkningen kan relatera till och i bästa fall sympatisera med, kommer kriget att fortsätta – med eller utan stridsvagnar.